

Op avontuur met het Nedersaksisch – Werkbladen Veluws

Onderbouw – Schat

Tekst: Fieke Gosselaar

Doelgroep: Groep 1/2/3

Duur: 20 minuten kring, 15 minuten verwerkingsopdracht in de les

Beginsituatie

Kleuters zijn volop bezig met het ontdekken van taal. Nieuwe woorden leren, spelen met klanken en woorden uit een andere taal ervaren ze als leuk en spannend.

In deze les

- Luisteren de kinderen naar het gedicht *Schat* in het Veluws
- Vergroten zij hun taalbewustzijn in een kringgesprek over meertaligheid
- Vergelijken ze woorden uit de streektaal met woorden uit het Nederlands
- Denken ze samen na over wat een “schat” is en maken ze hun eigen schat

Lesvoorbereidingen

- Tekst van *Schat*
- Voorwerpen als voorbeelden van schatten (steen, schelp, knuffel, etc.)
- Verf, penselen, lak voor creatieve verwerking

Introductie

Ga met de kinderen in de kring en lees *Schat* voor. Vraag:

- Waar gaat het gedicht over?
- Welke woorden herkennen ze? Welke klinken vreemd of grappig?

Lees het gedicht nog een keer voor. Vertel dat dit Veluws is, een taal die op de Veluwe gesproken wordt, net als dat sommige kinderen thuis ook een andere taal spreken.

Kern

- Bespreek woorden die herkenbaar zijn in het Nederlands.
- Welke woorden lijken op Nederlandse woorden?

- Zijn er woorden die helemaal onbekend zijn? Probeer samen te raden wat ze betekenen.
- Vraag de kinderen: *Wat is voor jou een schat?*

Afsluiting

Laat de kinderen een eigen schat tekenen en schrijf er een (Veluws) woord bij dat je mooi vindt.

Extra opdrachten

- Bewegingsspel met woorden: kinderen koppelen woorden uit het gedicht aan bewegingen.
- Raadspelletje: laat kinderen een schat beschrijven die onder een doek ligt – anderen raden wat het is (in het Nederlands én Veluws).
- Laat de kinderen een steen zoeken of meenemen vanuit huis en beschilder deze tot een echte schat.

SCHAT

Fieke Gosselaar

In mien broekzak
zit 'n schat

He'k evundn
op 't schoelplein

't Is rond en zwaor
't Glimp as 'n stârre

As ik vuule
is 't zachte
As ik gooje
is 't hârd

Ik nemme 't met
veur mien museum
Schattn zuukn
Kan'k goed

Middenbouw – Duunknien

Tekst: *Duunknien*

Doelgroep: Groep 4/5

Duur: 45-60 minuten

Beginsituatie

Kinderen in de middenbouw kunnen een kort verhaal begrijpen en herkennen klankpatronen. Ze houden van tekenen en strips en leren spelenderwijs woorden in een andere taal te gebruiken.

In deze les

- Lezen of luisteren de kinderen naar het verhaal *Duunknien* in het Veluws
- Vergroten zij hun taalbewustzijn door Nedersaksische en Nederlandse woorden te vergelijken
- Maken ze een woordenlijst met Veluwse woorden
- Maken ze een strip met minimaal één Veluws woord per vakje

Lesvoorbereidingen

- Tekst van *Duunknien*
- Kopieerblad met woordenlijst (zie bijlage)
- Papier en kleurpotloden

Introductie

Lees *Duunknien* voor of beluister de audio. Vraag:

- Waar ging het verhaal over?
- Welke woorden klonken grappig of vreemd?
- Welke woorden heb je herkend?
- Welke woorden lijken op woorden die je kent? Wat denk je dat die woorden betekenen?

Verdiepende vragen

- Wat gebeurt er met het konijn in het verhaal?

- Waarom speelt het verhaal zich af in de duinen? Denk je dat dat belangrijk is?
- Welke gevoelens heeft het konijn volgens jou tijdens het verhaal? Hoe kun je dat merken?
- In het verhaal komen woorden voor die je misschien niet meteen begrijpt. Hoe kun je de betekenis van een onbekend woord raden?
- Welke gebeurtenis in het verhaal vond jij spannend of grappig? Waarom?
- Hoe zou jij zelf reageren als je hetzelfde had meegemaakt als het konijn?
- Vind je dat het verhaal een goed einde heeft? Leg uit.

Kern

- Leg uit dat dit Veluws is, een taal naast Nederlands, Engels, Duits.
- Inventariseer: waar kennen ze Veluws van? Wie hoort het thuis, bij opa en oma, in de buurt? Wie praat er zo?
- Laat de kinderen een **woordenlijst** invullen met woorden uit het verhaal (bijv. *duun, knien, stuufzand, gruur*).
- Laat ze een strip tekenen (min. 3 vakjes) over een stukje uit het verhaal. In elk vakje moet minstens één Veluws woord staan.

Afsluiting

Houd een “stripvoorleesronde”. Elke leerling leest zijn strip voor en legt de Veluwse woorden uit. Suggestie: fotografeer alle strips en laat ze zien op het digibord. Zo kunnen de andere kinderen ook de plaatjes zien en begrijpen ze beter waar het verhaaltje over gaat.

Kopieerblad – Woordenlijst Duunknien

Veluws	Nederlands
nej	
duun	
knien	
heurn	
tied	
kold	
stuufzand	
zwaor	
gruun	
steertien	
wedstried	
buuk	
haarties	
dreug	
dreum	

Neij= nieuw

Duun = duin

Knien = konijn

Tied = tijd

Kold = koud

Stuufzand = stuifzand

Zwoar = zwaar

Gruun = groen

Steertien = staartje

Wedstried = wedstrijd

Buuk = buik

Haarties = haartjes

Dreug = droog

Dreum = droom

Bovenbouw – Duunknien

Tekst: *Duunknien*

Doelgroep: Groep 6/7/8

Duur: 60 minuten

Beginsituatie

Leerlingen in de bovenbouw kunnen langere verhalen volgen en een creatieve schrijfpdracht uitvoeren. Ze kunnen bewust nadenken over taalverschillen en meertaligheid.

In deze les

- Lezen of luisteren naar *Duunknien* in het Veluws
- Vergelijken van Nedersaksisch met Nederlands en andere talen
- Invullen van een woordenlijst (met extra vertaling naar Engels of thuistaal)
- Schrijfpdracht: avontuurlijke dag op Schiermonnikoog

Lesvoorbereidingen

- Tekst van *Duunknien*
- Kopieerblad met woordenlijst (zie middenbouw)
- Schrijfpapier

Introductie

Lees of beluister *Duunknien*. Bespreek:

- Waar gaat het verhaal over?
- Welke woorden lijken op Nederlands? Welke niet?
- Welke woorden zijn herkenbaar door klank of context?

Verdiepende vragen

- Wat is volgens jou de belangrijkste boodschap of het thema van het verhaal?
- Hoe wordt spanning opgebouwd in het verhaal? Noem een voorbeeld.
- Welke verschillen merk je op tussen het Veluws en het Nederlands in de tekst?

- Kun je woorden vinden die lijken op een andere taal die je kent (Engels, Duits, thuistaal)? Wat zegt dat over talen?
- Waarom denk je dat de schrijver voor een konijn heeft gekozen als hoofdpersoon?
- Schrijf in je eigen woorden een korte samenvatting van het verhaal.
- Als jij het verhaal een ander einde zou geven, wat zou er dan gebeuren?
- Welke rol spelen de duinen in het verhaal? Had het verhaal ook ergens anders kunnen plaatsvinden? Waarom wel/niet?

Kern

- Leerlingen vullen een **woordenlijst** aan.
- Vertaal minstens 5 woorden naar een andere taal (bijv. Engels of thuistaal).
- Schrijfopdracht: “Doe alsof je Inez bent en een avontuurlijke dag op Schiermonnikoog hebt meegemaakt. Wat heb je gedaan?”
 - o Tekst in het Nederlands schrijven
 - o Gebruik minstens **5 Veluwse woorden** en **5 woorden uit een andere taal**
 - o Beschrijf in je verhaal het weer
 - o Inez krijgt te maken met een verrassing
 - o Gebruik het woord “pindakaas” in je verhaal
 - o Inez komt een bijzonder persoon of dier tegen

Afsluiting

- Laat leerlingen hun verhalen in kleine groepjes voorlezen.
- Bespreek: hoe voelt het om talen te mixen? Welke woorden vinden ze mooi of krachtig?

Kopieerblad – Schrijfo opdracht

Veluws	Nederlands	Vreemde óf thuistaal
Niej		
Duun		
Knien		
Tied		
Kold		
Stuufzand		
Zwaor		
Gruun		
Steertien		
Wedstried		
Buuk		
Haarties		
Dreug		
Dreum		

Neij= nieuw

Duun = duin

Knien = konijn

Tied = tijd

Kold = koud

Stuufzand = stuifzand

Zwoar = zwaar

Gruun = groen

Steertien = staartje

Wedstried = wedstrijd

Buuk = buik

Haarties = haartjes

Dreug = droog

Dreum = droom

Het Duunknien - Veluws

Auteur: Leny Hamminga

“Mam, wule gaot vier daagn naor Schiermonnikoog met de klasse. Vier daagn! Wule gaot methelpm in de natuur!”

Inez slingert heur rugzak onder de kapstok. Zie huppelt de kamer in.

“Deure dichte!”, röp mam. “Rugzak in de biekeukn!”

Mam zit an de grote keukntafel met de kraante veur zich.

“Mam, luuster ie wel?”

Inez pak heur mam bie de arms. “Ik gao vier daagn vort!”

“Jao, jao, niet zo drök, ik heure joe wal. Hoe kump dat zo?”

Mam blif deurlèèzn. Hoe kan zie dat, denk Inez, lèèzn en praotn tegelieke? Zie lèèst eignlek altied. Kraantn, boekn, tedschrieftn. Aoveral in huus ligt stapels pepier. De boeknkaste zit stampvol. Nieje boekn stapelt zie gewoon naos de banke.

“‘t Is de pries die’w ewunn heb veur ons Waddenproject. Dat he’k toch verteld?”

Inez giet naos heur mam zittn. Zie trek heur effn an ‘t ore.

“Bi’k in beeld?”, vrög zie.

“Oh jao, ik wèèt ‘t. Da’s fijn.” Mam lèès wieter.

Later die avend is pap ok thuus. Inez vertelt alles aover ‘t Waddenproject. Hoe zie ‘n stuk eschrèèvm hef aover ‘t duunknien. Dat der ok kiender verteld hebbm aover schelpm, meeuwn, eb en vloed en zandbankn. Pap luustert en nemp heur effn op schoot.

“Ik hope da’j mooie daagn heb op ‘t eiland”, zeg hie. “Moe’j nog wat extra’s koopm? He’j nog wat neudeg?”

“‘n Groot strandlaken”, kump de stem van mam uut de kamer.

“Hoe kan zie toch alles heurn as zie an ‘t lèèzn is?” Pap glimlacht.

“Joe mam heurt altied alles”, zeg hie dan.

Het is vier wèèkn wieter in de tied. De maond mei is begunn. Meestens kan ‘t dan nog aorig kold wèèn. Mar dit jaor niet. ‘t Lik wal hoogzeumer, zo heite is ‘t. Alle kiender in de klase hebt ‘t zeumergrei al an. De meister steet met ‘n bloeze met korte mouwen veur de klasse.

Margn zol ‘t wèèn. Dan vertrekt ze naor Schiermonnikoog. Die avend lig Inez op de rugge in heur berre. Zie kik omhoge naor ‘t dakraam. De luch is vol steerns. An de linkerkante kump de maone teverschien. Die schoef almar wieter in beeld. Langzaam valt Inez heur ogen dichte.

“Wat löp dat gele stuufzand zwaor!”

Inez zwoegt bie ‘n steile duun naor baovm. Tjonge, wat giet dat zwaor. Ze kik omme. Der is opens gien mèense meer te beken. Da’s gek! En net löp de hele klasse nog achter heur. Bint ze opens veuruut eloopm? Snel stapt zie wieter tot ze op de top van de duun is. Veur heur bint nog meer dunen. Een heleboel, sommigen bint gruun van gres, hier en daor is nog ‘n gèèl zandstukke. In de veerte is ‘n streupien blauw, daor is de zee. Wild grip de wiend heur haorn. Zie waait in heur ogen.

“Lastig hè, die wiend”, klink ‘n hoog stemmechien.

Het kump van bie heur vootn. Daor zit ‘n duunknien. Zien witte steertien kump net onder zien rugge vandan. Het knien geet op de achterpeutn zittn.

“Doe’w wie ‘t eers beneden is?”, vrög hie.

Inez knikt.

“Tut waar geet onze wedstried?”, vrög ze.

“Tot de leste duun veur ’t strand”, zegt ’t knien. “Ene, tweeje, drieje!”

Met grote sprongn danst ’t knien deur ’t mulle, gèle zand. Inez löp met ploffende stappm. ’t Knien is al uut ’t zich. Inez löp en löp. Zie hijgt. Zie valt. Waor is ’t knien? Zie vuult dat zie in lang gres lig.

Zie kik omhoge. Nog ’n hoog duun. Het knien zit op de toppe.

“Ik kome niet bie joe. ’t Lange gres is gevaorlek. Ik kriege der ’n natte buuk van.”

’t Duunknien steet op de achterpeutn. Het wrif aover zien wollege buuk.

“Oh nee!”, röp hie dan. “Ik bin toch nog nat ewordn.”

Inez wet wat of zie doen mut. Ze löp naor boavm en pakt ’t knien op. Ze holt ’t diertien onder heur gezicht en begint te blaozn. Zie blös en blös om al zien natte haarties dreug te kriegn. Het knien dut de oogn dichte.

“Ie bint bang veur buukpiene, hè, lieverd?”, zeg ze. “Dat rötterege gres ok.”

“Hier is ’t ok nog nat.”

Het knien tilt zien veurpote op. En Inez blös en blös en blös...

“Kind, word ’ns wakker! Wat is der toch?” Mam schudt Inez zachies hen en weer.

“Ik mos ’n knientien reddn”, mompelt Inez.

“Mar noe mu’j voortmaakn, kind”, zeg Mam. “De boot naor Schier vertrek aover twee uur.”

Opeens is Inez klaorwakker. Zie rent en vlög om op tied te komm. As zie op straot veur heur huus steet te wachn denk ze an heur dreum.

Hoog nat gres is slecht veur knienn. Kan ze der mar wat an doen. Ze kik heur mam an, dee altied alles weet. Mam vuult wat zie denk.

“Één mèènse kan niet alles oplössn”, zeg ze. “Mar jie dut straks ’n beettien goed, op ’t eiland. Da’s eers genug.”

Duunknienn hebt slim te liedn van de stikstofuutstoot. Op veul dunen op Schiermonnikoog greuit meer en meer gres, wat het lèèfgebied van duunknienn bedreigt. Duunknienn kunt namelek alleent mar goed lèèvm op dreuge zandgrond met weinig begreuing.